

- 2005–2009 років // *Архів психіатрії*. – 2011. – Т. 17, № 4. – С. 78–83.
2. Лейко В. Р., Канищев А. В. Науково-методичні аспекти комплексної судової психолого-психіатричної експертизи в Україні // *Архів психіатрії*. – 2011. – Т. 17, № 3. – С. 53–57.
 3. Лейко В. Р., Канищев А. В. Співні питання законодавчого та нормативного регулювання комплексної судової психолого-психіатричної експертизи в Україні // *Архів психіатрії*. – 2011. – Т. 17, № 3. – С. 58–60.
 4. Илейко В. Р., Канищев А. В. Некоторые методические аспекты комплексной судебной психолого-психиатрической экспертизы в уголовном процессе // *Архів психіатрії*. – 2012. – Т. 18, № 1. – С. 49–52.
 5. Первомайський В. Б., Лейко В. Р., Канищев А. В. Критерії діагностики та експертної оцінки короткочасних афективних станів у судово-психіатричній практиці // *Архів психіатрії*. – 2009. – Т. 15, № 1. – С. 55–59.
 6. Первомайський В. Б., Лейко В. Р., Канищев А. В. Методичні аспекти призначення та проведення комплексної судової психолого-психіатричної експертизи короткочасних афективних станів // *Архів психіатрії*. – 2008. – Т. 14, № 2. – С. 29–32.

АЛГОРИТМ ПРОВЕДЕННЯ І СОСТАВЛЕННЯ АКТА КОМПЛЕКСНОЇ СУДОВОЇ ПСИХОЛОГО-ПСИХІАТРИЧЕСЬКОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

В. Р. Илейко

В статье изложены подходы к проведению комплексной судебной психолого-психиатрической экспертизы (КСППЭ), основанные на принципах компетентностной и личной ответственности эксперта за свой вывод. Принятие к производству КСППЭ возможно при назначении судебно-следственными органами именно данного рода экспертизы и наличии экспертных вопросов психиатрического и психологического характера. В процессе проведения экспертизы должны обеспечиваться отдельные изучение каждым из экспертов всех объектов экспертизы, обсуждение и взаимное использование предыдущих результатов экспертами разных областей знаний. Изложенные требования к составлению выводов (актов) КСППЭ, которыми предусматривается раздельное составление психиатрического и психологического разделов (каждый из которых в свою очередь должен иметь исследовательскую и мотивационную части). Выводы судебно-психиатрических экспертов и психологов – судебных экспертов тоже формулируются и подписываются полностью отдельно.

Ключевые слова: комплексная судебная психолого-психиатрическая экспертиза, комплексные судебные психолого-психиатрические экспертизы, криминальный процесс

GUIDELINES TO PERFORMING COMPLEX (MULTISPECIALTY) FORENSIC PSYCHOLOGICAL PSYCHIATRIC EXPERTISE AND DRAWING UP AN EXPERT OPINION

V. ILEYKO

The article contains guidelines to performing complex (multispecialty) forensic psychological psychiatric expertise (CFPPE) and drawing up an expert opinion, based on the principles of experts' competence and personal responsibility for their opinion. CFPPE may be performed if the court or investigating body orders an appropriate decision with questions addressing both psychologists and psychiatrists. Drawing up an expert opinion (report) suggests two separate sections – psychiatric and psychological, which, in turn should have its own narrative and declaration. Closing conclusion also must be done and signed up separately by psychiatrist and psychologist.

Keywords: complex forensic psychological and psychiatric examination, comprehensive forensic psychiatric examination, criminal procedure

УДК 616.89–02:159.923+616.89:343.913+615.866+616.89–058

С. С. Шум, І. В. Руденко, О. О. Суховій

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСІБ, ЯКІ ЗАХВОРИЛИ НА ПСИХІЧНІ ХВОРОБИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-СЛІДЧИХ ДІЙ, ВНАСЛІДОК ЧОГО ДО НИХ БУЛИ ЗАСТОСОВАНІ ПРИМУСОВІ ЗАХОДИ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ В ПСИХІАТРИЧНОМУ ЗАКЛАДІ ІЗ СУВОРИМ НАГЛЯДОМ

Український НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України, м. Київ

Ключові слова: соціально-демографічні характеристики, злочини, судово-слідчі дії, психічні захворювання, примусові заходи медичного характеру

Власне соціально-демографічні характеристики особистості не можуть бути криміногенними. Але внаслідок того, що вони тісно пов'язані з умовами формування особистості, її життєдіяльності та перебувають у постійній взаємодії з цими умовами, з потребами і мотивацією, соціальними ролями тому соціально-демографічні ознаки особистості злочинця можуть бути суттєвим компонентом узагальненого уявлення про особистість злочинця і мають важливе значення для розробки та проведення заходів профілактики злочинної поведінки [1, с. 125].

Сучасна кримінологія під час вивчення особистості злочинця в якості предмета дослідження розглядає такі характеристики: «об'єктивні» (соціальні позиції та ролі, діяльність) та «суб'єктивні» (сфера потреб і мотивації,

ціннісно-нормативна характеристика свідомості) [2, с. 340]. У рамках «об'єктивних» характеристик особистості злочинця аналізуються соціально-демографічні та кримінально-правові ознаки.

Вивчення соціально-демографічних характеристик є актуальним для дослідження практично всіх груп осіб, які скоїли злочини. Але особливого значення набуває стосовно тих, які захворіли на психічне захворювання під час проведення судово-слідчих дій, адже в таких випадках єдині для кожної конкретної особи соціально-демографічні показники можуть впливати не лише на скоєння злочину, але й на розвиток у таких осіб під час слідства психічних захворювань.

Метою дослідження є виявлення соціально-демографічних факторів, що впливають як на кримінальну

поведінку, так і на розвиток у осіб, що скоїли злочини, психічних захворювань під час проведення судово-слідчих дій.

Матеріали і методи дослідження. Об'єктом дослідження були соціально-демографічні характеристики 156 осіб, до яких протягом 2001–2012 рр. застосовані примусові заходи медичного характеру (ПЗМХ) у лікарні з суворим наглядом (Українська психіатрична лікарня з суворим наглядом, м. Дніпропетровськ) внаслідок захворювання даної групи осіб на психічні розлади під час проведення судово-слідчих дій. Предметом даного дослідження було вивчення внутрішнього взаємозв'язку та впливу соціально-демографічних характеристик обраного контингенту як на криміногенез, так і на патогенез психічних захворювань. Для досягнення поставленої мети використовували соціально-демографічний, клініко-психопатологічний та статистичний методи дослідження.

Загальноприйнятим положенням є твердження, що суб'єктами злочину стають переважно особи чоловічої статі. Питома вага жінок серед виявлених осіб, які скоїли злочини, завжди була невисокою (як правило, 10–16%), в будь-якому разі значно меншою аніж питома вага жінок у населенні [2, с. 497]. До проведеного нами дослідження залучено 141 особу чоловічої статі (90,4%) та 15 – жіночої (9,6%). Така нерівномірність вибору за статеву приналежністю корелює з нижніми межами питомої ваги жінок серед осіб, які скоїли злочини.

Вік злочинця багато в чому визначає потреби, життєві цілі особи, коло його інтересів, спосіб життя, що не може не позначатися на протиправних діях [3, с. 20]. Вік певної особи відображає не лише біологічний, але й соціальний ступінь розвитку людини, яка постійно взаємодіє з соціальним середовищем, отримує і накопичує життєвий досвід. У табл. 1 наведено аналіз віку чоловіків та жінок, в якому даним контингентом були скоєні інкриміновані їм злочини. Наймолодшим з досліджених був неповнолітній К., який у віці 15 років здійснив згвалтування неприродним способом малолітньої особи, після чого вбив її, а під час попереднього слідства захворів на гостре психічне захворювання, що маніфестувало депресивною симптоматикою з фрагментарними

маячними ідеями та поведінковими розладами. Найстаршою з досліджених була громадянка Р., яка у віці 77 років, діючи у змові зі своєю дочкою, вчинила підпал власної квартири, що знаходилась на першому поверсі п'ятиповерхового будинку, здійснивши свій злочинний намір за допомогою вибуху газу «пропан», що призвело до загибелі однієї особи, тілесних ушкоджень декількох осіб і пошкодження майна багатьох осіб; під час утримання під вартою у Р. розвинувся гострий психічний розлад, що маніфестував психомоторним збудженням та параноїдним синдромом, який трансформувался в тривожно-параноїдний. Результати дослідження свідчать, що найбільш кримінально-активною віковою групою серед чоловіків виявилась група осіб, що скоїла злочини у віковому інтервалі 20–39 років (64,7% досліджених), серед жінок – у віці 40–59 років (60,0% досліджених). Високий відсоток чоловіків, що скоїли злочини у молодому віці (42,9% чоловіків знаходились на момент скоєння злочину у віці 20–29 років), може свідчити про деструктивні тенденції у формуванні їх особистості.

Аналіз сімейного стану особи – одна з найсуттєвіших частин оцінки соціально-демографічних властивостей особистості злочинця. Вплив сім'ї на особистість може бути як позитивним (саногенним), так і негативним (патогенним), адже сім'я – це один з визначальних елементів мікросередовища, який формує особистість людини. Саме тому особливий інтерес для дослідження становлять характеристики сім'ї, в якій зростали особи, що скоїли злочини. Детальне вивчення складу сім'ї та стосунків між членами родини дозволяє виявити криміногенний та антикриміногенний вплив сім'ї на протиправну поведінку злочинців. У табл. 2 наведено склад сімей, в яких виховувались досліджені нами особи. Аналіз продемонстрував, що переважна більшість дослідженого контингенту виховувалась у повній сім'ї (64,2%); в 25,6% випадків досліджені росли лише з матір'ю, а в 2,6% випадків – лише з батьком. Результати нашого дослідження свідчать, що 33,3% осіб, які скоїли злочини та захворіли на психічні розлади під час слідства, виховувались у сім'ях з несприятливим оточенням, де мали місце зловживання батьків спиртними напоями та ігнорування дитини у процесі виховання. За таких

Таблиця 1

Вік, у якому було скоєно злочини чоловіками та жінками, що захворіли на психічні розлади під час проведення судово-слідчих дій

Віковий інтервал, років	Чоловіки		Жінки		Всього	
	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
15–19	10	6,4	0	0,0	10	7,1
20–29	67	42,9	2	13,3	65	46,1
30–39	34	21,8	2	13,3	32	22,7
40–49	24	15,4	5	33,3	19	13,5
50–59	14	9,0	4	26,7	10	7,1
60–69	4	2,6	1	6,7	3	2,1
70–77	3	1,9	1	6,7	2	1,4
Разом	141	100,0	15	100,0	156	100,0

**Характер мікросоціального оточення осіб, що захворіли на психічні розлади під час проведення
судово-слідчих дій**

Склад сім'ї:	Сприятливе оточення (n=97, 66,7 %)		Несприятливе оточення (n=52, 33,3 %)			
	Абс.	%	Абс.	%		
Батько і мати	100	64,2	68	68,0	32	32,0
Тільки мати	40	25,6	22	55,0	18	45,0
Тільки батько	4	2,6	3	75,0	1	25,0
Бабуся	3	1,9	2	66,6	1	33,4
Мати і вітчим	3	1,9	3	100,0	0	0,0
Прийомні батьки	1	0,6	1	100,0	0	0,0
Є сиротою	1	0,6	0	0,0	1	100,0
Дані відсутні	4	2,6	–	–	–	–

обставин сім'я не здатна виконувати покладених на неї функцій соціального контролю та забезпечення позитивної поведінки у відносинах між людьми. Як правило, такі діти легко піддаються негативному впливу неформальних та злочинних груп (у нашому дослідженні було виявлено 16 осіб, що піддавалися значному впливові злочинних угруповань; з їх числа, для 9 (56,2%) була характерною наявність негативного впливу сімейного оточення). Найбільш несприятливим, у залежності від складу сім'ї, виявилось родинне оточення, що складалося лише з матері (у 45,0%). Несприятливість оточення у повних сім'ях та в сім'ях, де був наявний лише батько, відповідно склали 32,0% та 25,0%.

Дані літератури свідчать, що негативний характер мікросоціального оточення взаємопов'язаний з частотою скоєння злочинів проти життя членів власної родини. Згідно з дослідженням Є. Г. Горбатовської, в загальному масиві потерпілих жінок, за розглянутими судами справами про умисні вбивства, 85% були вбиті своїми чоловіками, співмешканцями, родичами. Причому приблизно кожна п'ята з них раніше вже піддавалася насильству, побиттям, катуванням з боку майбутнього вбивці, про що раніше повідомлялося правоохоронним органам [4]. Суспільна небезпека «сімейної» агресії, особливо вбивств на ґрунті сімейних та родинних відносин, полягає не лише в настанні тяжких наслідків – нанесенні шкоди здоров'ю або навіть позбавленні життя людини. Насильство в сім'ї завдає величезної шкоди моральності, призводить до руйнування сім'ї, психотравмуючого, деморалізуючого впливу на дітей, що нерідко сприяє скоєнню злочинів у подальшому. Ю. М. Антонян та співавт. [5] детально змальовують соціальний портрет «сімейного» вбивці. Цей портрет визначається такими факторами, що діють, як правило, в комплексі:

- низький професійний, освітній і культурний рівень;
- знецінення значення сім'ї, загальна соціальна відчуженість таких осіб;
- вік складає, як правило, від 18 до 29 років;
- переважання осіб, які раніше вже скоювали злочини, в тому числі були в минулому засуджені за крадіжки, хуліганства, пограбування чи розбійні напади;

- тривале спільне сімейне життя з потерпілим (потерпілою), в ході якого недоброчинні стосунки весь час загострюються і переростають з часом у ворожі;
- глибоко прихований, у тому числі для самого суб'єкта, несвідомий характер мотивів більшості з цих злочинів, їх особистісного сенсу;
- значне поширення зловживань алкогольними напоями та наявність у переважної більшості злочинців психічних аномалій різного характеру.

У проведеному нами дослідженні злочини агресивного характеру склали серед загальної кількості 83,3% (серед яких нараховувалось 81,5% осіб, які скоїли вбивства). Внаслідок злочинних дій 106 досліджених осіб загинули 115 осіб. У 44 випадках подібні злочини було скоєно проти близьких родичів (41,5% скоєних вбивств). Аналіз мікросоціального оточення осіб, які скоїли вбивства близьких родичів, продемонстрував, що його характер не має суттєвої відмінності від мікросоціального оточення досліджуваних, що скоїли вбивства осіб, які не були їм родичами (в 34,1% та 38,7% відповідно мало місце несприятливе оточення в сім'ї). Варто звернути увагу на наявність суттєвого зв'язку між негативним характером мікросоціального оточення та видом скоєного злочину, що спостерігався у разі скоєння особою звалтування з наступним вбивством жертви (несприятливе оточення в сім'ї було характерним для всіх 4 досліджених осіб, що скоїли такі тяжкі злочини).

Наявність та кількість сибсів, разом з якими росте і розвивається певна особа, може впливати не лише на об'єм уваги, що приділяється їй батьками (обернено пропорційний зв'язок між кількістю дітей в сім'ї та об'ємом персональної батьківської уваги, яку отримує кожна дитина), але й на рівень соціалізації особи (прямо пропорційний зв'язок між кількістю дітей в сім'ї та засвоєнням правил співжиття у суспільстві). Дослідження стосовно кількості дітей у сім'ях, де вирости особи, які скоїли злочини та захворіли на психічні захворювання під час проведення судово-слідчих дій (табл. 3), виявило найменші рівні показників несприятливого оточення у разі наявності у сім'ї 2-х, а також 5-х дітей (відповідні

Таблиця 3

Залежність характеру сімейного оточення від кількості дітей в сім'ї, де виросла досліджувана особа, а також від кількості дітей у її власній сім'ї

Кількість дітей:	Кількість дітей в сім'ї, де виріс (виросла) досліджуваний (-а)				Кількість дітей в сім'ї досліджуваного (ої)			
	Кількість спостережень		Несприятливе оточення (n=52, 33,3 %)		Кількість спостережень		Несприятливе оточення (n=52, 33,3 %)	
	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
0	–	–	–	–	95	60,9	37	38,9
1	44	28,2	17	38,6	36	23,1	10	27,8
2	60	38,5	16	26,7	21	13,5	5	23,8
3	25	16,0	9	36,0	2	1,3	0	0,0
4	9	5,8	4	44,4	1	0,6	0	0,0
5	8	5,1	2	25,0	0	0,0	–	–
6	5	3,2	2	40,0	1	0,6	0	0,0
9	1	0,6	1	100,0	0	0,0	–	–
Дані відсутні	4	2,6	–	–	0	0,0	–	–

значення наявності несприятливого мікросоціального середовища – 26,7% та 25,0%).

Аналіз наявності та кількості дітей у власних сім'ях досліджуваних продемонстрував обернено пропорційний зв'язок з рівнем несприятливого сімейного оточення (табл. 3): у разі відсутності власних дітей, негативне мікросоціальне оточення відзначалось в 38,9%, а за наявності власних дітей, рівень несприятливого сімейного оточення зменшувався, зі збільшенням кількості дітей у сім'ї (у разі наявності 1 дитини негативне мікросоціальне оточення відзначалось в 27,8%; 2 дітей – в 23,8%; у сім'ях, де кількість дітей складала 3 і більше, випадків несприятливого сімейного оточення нами відзначено не було).

Аналіз наявності власних сімей у осіб, що скоїли злочини та захворіли на психічні захворювання до винесення вироку, виявив, що 66,1% досліджених на момент скоєння злочину не перебували у шлюбі (з них 77,7% ніколи не перебували у шлюбі). Аналіз взаємозв'язку сімейного стану таких осіб з характером їх мікросоціального оточення виявив, що стосовно осіб, у яких на момент скоєння злочину була відсутня власна сім'я, можна відзначити наявність більш високого рівня несприятливого оточення, ознаки якого було нами виявлено у 45,0% осіб, які ніколи не перебували у шлюбі,

та у 36,8% осіб, які були на момент скоєння злочину у розлученні (табл. 4).

Отримані результати співвідносяться з даними літератури про найбільш суттєвий короткостроковий вплив на рівень злочинності соціально-економічних та демографічних індикаторів, які тісно пов'язані з економікою, – рівня вживання алкогольних напоїв та кількості самотніх чоловіків у суспільстві [6, с. 18].

Серед осіб, які скоїли злочини та під час проведення судово-слідчих дій захворіли на психічні захворювання, 69 осіб (44,2%); служили в армії (серед них 11 осіб, що складає 7,9% від всієї кількості осіб, було комісовано).

Характеристика рівня освіти злочинця має важливе кримінологічне значення, оскільки він пов'язаний з культурою особистості, її соціальним статусом, колом контактів у суспільстві, життєвими планами і можливостями їх реалізації. Дослідження цього фактора дає можливість простежити залежність злочинної поведінки від отриманої освіти та інтелектуального розвитку особи, які водночас впливають на потреби й інтереси людини. Адже низький освітній рівень впливає на самосвідомість, погляди, а досить часто – на бажання особистості та форми їх реалізації. Дані літератури переконливо свідчать, що вагомим стримуючим фактором попередження злочинності є високий рівень освіти:

Таблиця 4

Наявність власної сім'ї у осіб, що захворіли на психічні розлади під час проведення судово-слідчих дій

Наявність сім'ї:	Сприятливе оточення (n=97, 66,7 %)		Несприятливе оточення (n=52, 33,3 %)	
	Абс.	%	Абс.	%
Немає	80	51,3	44	55,0
У шлюбі	40	25,6	32	80,0
Громадянський шлюб	13	8,3	12	92,3
Розлучений (-а)	19	12,2	12	63,2
Вдівець (вдова)	4	2,6	4	100,0

додатковий рік освіти населення призводить до падіння рівня злочинності на 8-11%; таким чином, високий рівень освіти спричиняє негативний ефект як на кількість агресивних злочинів, так і на злочини проти власності [6, с. 17]. Рівень освіти має двосторонній вплив на рішення скоєння злочину. З одного боку, більш освічена людина може краще спланувати злочин, з іншого боку, у неї може бути більш високий бар'єр, який необхідно перетнути, аби скоїти злочинне діяння, та більше можливостей вирішення конфлікту інтересів за допомогою альтернативних способів. Як саме вплине освітній фактор на здійснення злочинного діяння, буде залежати від того ефекту високого рівня освіти, що переважить [6, с. 10]. Але необхідно також відзначити, що самé лише отримання вищої освіти не обов'язково передбачає наявність належного рівня культури у людини в цілому.

У результаті проведеного нами дослідження було з'ясовано розподіл рівнів освіти серед осіб, які скоїли злочини та під час проведення судово-слідчих дій захворіли на психічні захворювання, внаслідок чого до вказаних осіб були застосовані ПЗМХ у психіатричному закладі із суворим наглядом. Серед досліджених повну вищу освіту отримали лише 6,4% осіб, неповну вищу освіту – 9,0%. Натомість переважали особи з середньою спеціальною освітою: 30,1% досліджених закінчили професійно-технічні заклади, 10,3% навчались у професійно-технічних закладах, але не закінчили їх, 10,3% закінчили технікуми, а 3,2% навчались в технікумах, але не закінчили їх. Кінцевим рівнем освіти для 45,5% досліджених осіб виявились різні кількості класів загальноосвітньої школи. В 1 випадку (0,6%) особа взагалі не навчалась у школі (табл. 5).

Працевлаштованими на постійному робочому місці серед досліджених осіб на момент скоєння злочину були 39 осіб (25,0%); 19 осіб (12,2%) працювали періодично, 5 (3,2%) – на сезонних роботах. На пенсії знаходились 4 особи (2,6%). Кількість безробітних серед досліджених складала 89 осіб (57,1%).

Серед осіб, які захворіли на психічні захворювання під час проведення судово-слідчих дій, 91 особа (58,3%) проживала в місті, 65 (41,7%) – були сільськими жителями.

Вивчення соціально-демографічних характеристик особистості злочинця є обов'язковим елементом з'ясування соціально обумовлених причинно-наслідкових зв'язків правопорушень, а також тих суспільних факторів, що можуть потенціювати кримінальну активність. Деякі автори виділяють окремий вид сучасної кримінології, «соціально-демографічну кримінологію» [2, с. 499]. Така об'ємна та кропітка робота проводиться, в першу чергу, не суто зі статистичних та теоретичних причин, але для впровадження в практику ефективної системи попередження злочинів.

У системі попередження злочинності виділяються три структури – види попередження: загальне, спеціальне та індивідуальне. Критерієм їх розмежування є масштаб попереджувальної діяльності [2, с. 442]. «Краще попереджувати злочини, ніж карати за них. Це становить мету будь-якого гарного законодавства, яке, по суті, є мистецтвом вести людей до найвищого щастя чи до можливо меншого нещастя, якщо міркувати з точки зору співвідношення добра і зла в нашому житті», – писав Чезаре Беккарія [7].

Проведене нами дослідження охоплювало соціально-демографічні характеристики осіб, які скоїли злочини та захворіли на психічні розлади після скоєння злочину, під час проведення судово-слідчих дій, тому, стосовно обраного контингенту, головне завдання кримінології – попереджувати злочини – поєднується з основним завданням судово-психіатричної профілактики – попереджувати суспільно небезпечні діяння психічно хворих. Інтеграція досвіду, накопиченого цими галузями знань, дозволить наблизитись до єдиної мети – контролювати та стримувати скоєння суспільно небезпечних діянь (як винних, так і скоєних у стані неосудності), долати найбільш руйнівні тенденції, причини та умови скоєння суспільно небезпечних діянь, захищати громадян та інтереси суспільства від суспільно небезпечних посягань.

Аналіз соціально-демографічних характеристик особистості осіб, які захворіли на психічні захворювання під час проведення судово-слідчих дій, внаслідок чого до них були застосовані ПЗМХ у психіатричному закладі із суворим наглядом, до виходу з хворобливого стану, виявив:

Таблиця 5

Кінцевий рівень освіти серед осіб, що захворіли на психічні розлади під час проведення слідства

Навчальний заклад:	Закінчили вказаний рівень освіти (n=118, 75,6%)		Не закінчили вказаний рівень освіти (n=38, 24,4%)	
	Абс.	% (від заг. кільк.)	Абс.	% (від заг. кільк.)
Шкільна освіта відсутня	1	0,6	–	–
Початкова загальна освіта	5	3,2	1	0,6
Базова загальна середня освіта	12	7,7	2	1,3
Повна загальна середня освіта	22	14,1	0	0,0
Інтернат	5	3,2	0	0,0
Професійно-технічний заклад	47	30,1	16	10,3
Технікум	16	10,3	5	3,2
Повна вища освіта	10	6,4	14	9,0

1. Найбільш кримінально-активною віковою групою серед чоловіків виявилась група осіб, що скоїли злочини у віковому інтервалі 20–39 років (64,7% досліджених), серед жінок – у віці 40–59 років (60,0% досліджених). Було встановлено високий відсоток чоловіків, що скоїли злочини у молодому віці (42,9% чоловіків знаходились на час скоєння злочину у віці 20–29 років).
2. Переважна більшість осіб серед дослідженого контингенту (64,2%) виховувались у повній сім'ї; в 25,6% випадків досліджені росли лише з матір'ю, а в 2,6% випадків – лише з батьком.
3. Серед досліджених осіб, які захворіли на психічні розлади під час слідства, 33,3% виховувались у сім'ях з несприятливим оточенням, де мали місце зловживання батьків спиртними напоями та ігнорування дитини у процесі виховання.
4. Найбільш несприятливим, в залежності від складу сім'ї, виявилось сімейне оточення, що складалося лише з матері (у 45,0%). Несприятливість оточення у повних сім'ях та в сім'ях, де був наявний лише батько, відповідно склали 32,0% та 25,0%.
5. У проведеному нами дослідженні вбивства були скоєні 106 дослідженими особами (67,9% всіх злочинів), внаслідок чого загинули 115 осіб. У 41,5% скоєних вбивств жертвами ставали близькі родичі.
6. У разі відсутності власних дітей у родині особи, яка захворіла на психічний розлад під час слідства, негативне мікросоціальне оточення відзначалось в 38,9%, а за наявності власних дітей, рівень несприятливого сімейного оточення зменшувався, зі збільшенням кількості дітей у сім'ї.
7. Не перебували у шлюбі на час скоєння злочину 66,1% досліджених (з них 77,7% ніколи не перебували у шлюбі). Стосовно осіб, у яких на момент скоєння злочину була відсутня власна сім'я, можна відзначити наявність більш високого рівня несприятливого оточення у 45,0% осіб, які ніколи не перебували у шлюбі, та у 36,8% осіб, які знаходились на момент скоєння злочину у розлученні.
8. Серед осіб, які під час проведення судово-слідчих дій захворіли на психічні захворювання, 69 осіб (44,2%) служили в армії (серед них 11 осіб, що складає 7,9% від всієї кількості осіб, було комісовано). Не служили в армії 55,8% досліджених осіб.
9. Серед досліджених повну вищу освіту отримали 6,4% осіб, 9,0% – неповну вищу освіту – 40,4% досліджених навчалися в професійно-технічних закладах, 13,5% – у технікумах. Кінцевим рівнем освіти для 45,5% осіб, які захворіли на психічні захворювання під час проведення судово-слідчих дій, виявились різні кількості класів загальноосвітньої школи.
10. Постійне робоче місце серед досліджених мали 39 осіб (25,0%), 19 осіб (12,2%) працювали періодично, 5 (3,2%) – на сезонних роботах. Кількість безробітних серед досліджених складала 89 осіб (57,1%).
11. Серед осіб, які захворіли на психічні хвороби під час проведення судово-слідчих дій, 91 особа (58,3%) проживала в місті, 65 (41,7%) – були сільськими жителями.

Література:

1. *Кримінологія: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / А. И. Гуров и др.; науч. ред. Н. Ф. Кузнецова, В. В. Лунеев. М.: «Волтерс Клувер», – 2005. – 645 с.*
2. *Кримінологія / под ред. А. И. Долговой. 3-е изд., перераб. и доп. М.: «НОРМА», – 2005. – 910 с.*
3. *Антоян Ю. М., Эминов В. Е., Еникеев М. И. Психология преступления и наказания. М.: «Юрист», – 2000. – 123 с.*
4. *Горбатовская Е. Г. Характеристика потерпевших от убийств (опыт конкретного криминологического исследования) // Криминологическая характеристика убийств. М., 1997. – С. 39–52.*
5. *Антоян Ю. М., Горшков И. В., Зулкарнеев Р. М. Проблемы внутрисемейной агрессии. М.: НИИ МВД России, – 1999.*
6. *Андрюченко Ю. В. Что определяет преступность в российских регионах? / Российская программа экономических исследований. Исследовательский проект № 99-2521. – 2002. – 24 с.*
7. *Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. М., – 1995. – С. 233.*

СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛИЦ, КОТОРЫЕ ЗАБОЛЕЛИ ПСИХИЧЕСКИМИ БОЛЕЗНЯМИ ВО ВРЕМЯ ПРОВЕДЕНИЯ СУДЕБНО-СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ, ВСЛЕДСТВИЕ ЧЕГО К НИМ БЫЛИ ПРИМЕНЕНЫ ПРИНУДИТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ МЕДИЦИНСКОГО ХАРАКТЕРА В ПСИХИАТРИЧЕСКОМ УЧРЕЖДЕНИИ СО СТРОГИМ НАБЛЮДЕНИЕМ

С. С. Шум, І. В. Руденко, О. О. Суховий

В статье представлены результаты исследования социально-демографических характеристик 156 преступников, которые заболели психическими заболеваниями в период проведения следствия. Продемонстрировано влияние указанных характеристик на совершение правонарушений данным контингентом. Анализ социально-демографических характеристик повышает эффективность не только предупреждения преступного поведения, но и профилактики общественно опасных деяний психически больных.

Ключевые слова: социально-демографические характеристики, преступления, судебно-следственные действия, психические заболевания, принудительные меры медицинского характера

SOCIODEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF PERSONS WHO BECAME MENTALLY ILL DURING THE COURT INVESTIGATION, WHEREUPON TO THEM WERE APPLIED COMPULSORY MEDICAL MEASURES IN THE HOSPITAL WITH STRICT SUPERVISION

S. SHUM, I. RUDENKO, A. SUKHOVYI

The article presents the results of a study on sociodemographic characteristics of 156 offenders who became mentally ill during the court investigation. It is demonstrated the influence of described characteristics on committing the crimes by above-mentioned contingent. Analysis of the sociodemographic characteristics improves not only the efficiency of prevention of criminal behavior, but also prevention of socially dangerous acts of the mentally ill.

Key words: sociodemographic characteristics, crimes, court investigations, mental illnesses, compulsory medical measures